

JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

ISSN:2459-1149

Article Type
Research Article

Received / Makale Geliş
25.12.2020

Published / Yayımlanma
25.02.2021

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2304>

Arş. Gör. Dr. İbrahim Halil YAPRAK
Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Almanca Öğretmenliği Bölümü, Diyarbakır / TÜRKİYE

Citation: Yaprak, İ. H. (2021). Kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretimi üzerine öğrenci görüşleri. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8(66), 356-363.

KELİME OLUŞTURMAYA DAYALI SÖZCÜK BİLGİSİ ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

ÖZET

Bu çalışmayla İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören birinci sınıf öğrencilerinin kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretimi ile ilgili görüşlerine başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu veriler ışığında elde edilen sonuçlar, uygulanan bu kelime öğrenme yönteminin, genel anlamda çalışmaya katılan İngilizce öğretmen adaylarının sözcük dağarcıklarını geliştirmeye katkı sağladığını göstermiştir. Bu kapsamda öğrenmiş oldukları önek ve sonekler yardımıyla İngilizce bir metin okurken veya İngilizce dinleme yaparken bilmedikleri bir kelime ile karşılaşmaları durumunda kelimeyi ekine ve köküne ayırarak sözcüğün anlamını tahmin edebildikleri görülmüştür. Bu sayede öğrencilerin pasif sözcük bilgilerini geliştirdikleri ifade edilebilir. Diğer taraftan ise öğrencilerin öğrenmiş oldukları önek ve sonekler aracılığıyla yeni kelimeler türeterek kendi aktif sözcük dağarcıklarını da geliştirdikleri sonuncuna varılabilir. Öğrenci görüşleri doğrultusunda, öğrencilerin önek ve soneklerin yanı sıra birleşik sözcük oluşturma sayesinde de yeni kelimeler öğrendikleri anlaşılmaktadır. Son olarak kelime oluşturmaya dayalı sözcük öğretiminin, öğrencilerde sözcük türleri ilgili bir farkındalık oluşturduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kelime oluşturma, önekler, sonekler, birleşik sözcük, sözcük türleri

STUDENT OPINIONS ON VOCABULARY TEACHING CONCERNING WORD FORMATION

ABSTRACT

With this study, first-grade students studying in the department of English Language Teaching were consulted for their opinions related to vocabulary teaching through word-formation. For this purpose, data were collected using the semi-structured interview form technique. The results obtained in the light of these data showed that this applied vocabulary learning method contributed to improving the vocabulary of the pre-service English teachers who participated in the study in general. In this context, it was seen that while reading an English text or listening to English with the help of prefixes and suffixes they learned, they could guess the meaning of the unknown word by dividing the word into its suffix and root. In this respect, it can be stated that students have improved their receptive vocabulary knowledge. On the other hand, it can be concluded that students have developed their own productive vocabulary by deriving new words through the prefixes and suffixes they have learned. Based on the students' opinions, in addition to prefixes and suffixes, it is understood that students also have learned new words through compound word-formation. Finally, it can be said that vocabulary teaching based on word formation creates awareness among students about word types.

Keywords: Word formation, prefixes, suffixes, compound words, word types

1. GİRİŞ

Teknolojik araç ve gereçlerin baş döndürücü bir hızla gelişmesinin sonucunda dünyanın küresel bir köye dönüşmesi, insanlar arasındaki iletişime duyulan ihtiyacı tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar çok büyük bir noktaya taşımıştır. Tüm bu gelişim ve değişimler de dünyanın farklı coğrafyalarındaki insanların birbirleriyle daha sağlıklı ve etkili iletişim kurabilmeleri için onları çeşitli dilleri öğrenmeye sevk etmiştir. Bu süreç özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler arasındaki turizm ve ticaret alanlarındaki ikili ilişkilerin yaygınlaşması, yabancı dil öğrenimini bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu da yabancı dilin kısa sürede nasıl etkili bir şekilde öğretileceği ile ilgili tartışmaları beraberinde getirmiştir. Dilbilim, eğitim, öğrenme ve gelişim psikolojisi gibi alanlardaki değişim ve yeniliklere paralel olarak tarihsel süreç içerisinde "Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi", Doğrudan Yöntem", "Dinle-Konuş

Yöntemi” “İşitsel-Görsel Yöntem”, “İletişimsel Yaklaşım”, “Kültürlerarası Yaklaşım” gibi birçok farklı yabancı dil öğretim metodu ve yaklaşımları ortaya çıkmıştır (Neuner & Hunfeld, 1993). Geliştirilen bu metodların temel amacı, bireylere yabancı dilde kendini ifade edebilmelerine imkân sağlayacak yolu göstermeleridir. Buradan da anlaşılacağı üzere yabancı dilin en temel işlevi, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir araç olmasıdır. Durum böyle iken iletişim gerçekleşmesini mümkün kılan en önemli öğelerden biri olan sözcük bilgisi (Fernández & Schmitt, 2017), son yıllara kadar yabancı dil dersinde hak ettiği değeri görmemiştir (Meara, 1980; Carter, 1987; Coady, 1997; Huneke & Steinig 2010). Diğer taraftan ise dilbilgisi, yabancı dil öğretiminin merkezinde yer almıştır (Zimmerman, 1997). Bu noktada bir dilin dilbilgisi ve sözcük bilgisi olmak üzere iki temel alandan oluştuğu göz önünde bulundurulduğunda yabancı dil öğrenim sürecinde dildeki bu iki temel alandan birinin diğerinden daha üstün olmadığı, tam aksine birbirlerini destekleyen, tamamlayıcı ve birbirleriyle ilişkili iki bileşen olduğu görülmektedir (Barcroft, 2004).

Özellikle son yıllarda öğrenme psikolojisi alanındaki yeni gelişmelerin etkisiyle sözcük bilgisi yabancı dil öğretiminin radarına girmiştir (Tütke, 2006). Geline bu noktada sözcük bilgisinin dil öğretimi ve öğreniminin en vazgeçilmez unsurlarından biri olduğu kabul görmeye başlamıştır. Ancak burada hala üzerinde durulması ve çözüme kavuşturulması gereken bir diğer önemli husus da yabancı dilde kelimelerin edinim süreçleridir; çünkü sözcük bilgisi, hedef dildeki bir kelimenin kaynak dildeki karşılığını ya da kaynak dildeki bir ifadenin hedef dildeki karşılığını bilmekten çok daha karışık bir olgudur. Bu neden dolayıdır ki bir kelimenin sadece anlamını bilmek o kelimeye tam olarak hakim olunacağı anlamına gelmemektedir. Bundan ötürü yabancı dil öğrenen kişilerin bir kelimeyi öğrenirken o sözcüğün her iki dildeki karşılıklarını, yazılış ve telaffuzlarını, hangi dilbilgisel özellikleri barındırdıklarını, temel ve yan anlamlarını ve günlük hayatta hangi bağlam içerisinde kullanıldıklarını bilmeleri gerekmektedir. Çünkü dilbilgisinde olduğu gibi sözcük bilgisi de yabancı dil öğreniminde başlı başına bir amaç değil tam aksine dildeki dört temel beceri olan okuduğunu anlama, yazma, duyduğunu anlama ve konuşma becerilerini geliştirmeye yardımcı olan bir araç konumundadır. Nasıl ki Larsen-Freeman (2001) dilbilgisi öğretiminin biçim, anlam ve kullanım olmak üzere üç boyutta gerçekleşmesi gerektiğini ifade ederken, Nation (2001) de sözcük bilgisinin aşağıdaki tabloda da gösterildiği gibi biçim, anlam ve kullanım boyutuyla gerçekleşmesi gerektiğini söylemektedir.

Tablo 1. Components of Vocabulary Knowledge

Form	Spoken	R	What does the word sound like?
		P	How is the word pronounced?
	Written	R	What does the word look like?
		P	How is the word written and spelled?
	Word parts	R	What parts are recognizable in this word?
		P	What word parts are needed to express the meaning?
Meaning	Form and meaning	R	What meaning does this word form signal?
		P	What word form can be used to express this meaning?
	Concept and referents	R	What is included in the concept?
		P	What items can the concept refer to?
		R	What other words does this make us think of?
		P	What other words could we use instead of this one?
Use	Grammatical functions	R	In what patterns does this word occur?
		P	In what patterns must we use this word?
	Collocation	R	What words or types of words occur with this one?
		P	What words or types of words must we use with this one?
	Constraints on use	R	When, where, and how often would we expect to meet this word?
		P	Where, when, and how often can we use this word?

Kaynak: Nation, 2001: 27

Yukarıdaki tablo incelendiğinde sözcük bilgisinin biçim boyutu kelimenin yazılış, okunuş ve ekleri ile ilgili edinilmesi gereken yeterlilikleri kapsamaktadır. Diğer bir ifade ile yabancı dil öğrencilerinin bir kelimeyi edinirken o kelimeyi doğru bir şekilde yazıp telaffuz edebiliyorlar mı ve aynı zamanda kelimenin kökünü ve eklerini tanıyabiliyorlar mı gibi yeterlilikleri sözcük bilgisinin biçim boyutunda kazanması gerekmektedir. Anlam boyutunda ise Nation (2001) göre sözcüğün biçim ve anlam, kavram ve çağrışımlar bilgisi yer almaktadır. Bu boyutu da kısaca özetlemek gerekirse öğrenciler,

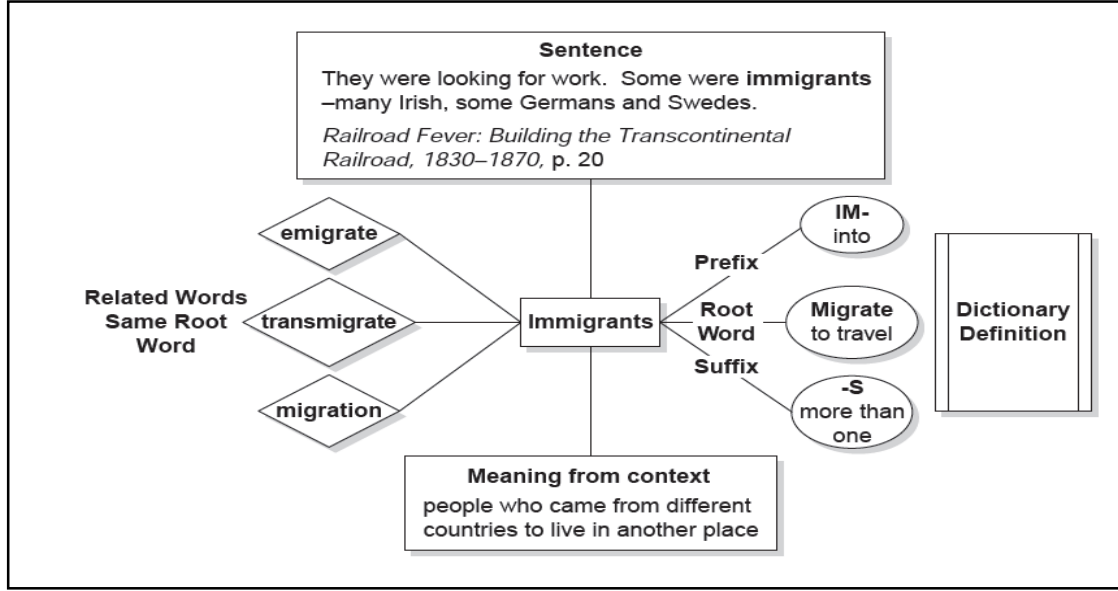
yabancı dilde bir metin okurken bilmedikleri önemli bir kelime ile karşılaştıklarında öğretmen öğrencilerine sözlük kullanma stratejisini kullandırtabileceği gibi metin içerisinden çıkarımda bulunabilecekleri bir kelime karşılaştıklarında ise bağlamdan sözcüğün anlamını tahmin etme gibi stratejileri kullanmalarını da isteyebilir. Sözcük bilgisi öğretiminin üçüncü yani son boyutu ise kelimenin dilbilgisel işlevleri, eşdizimlilikleri gibi bilgileri içermektedir. Bu boyutu biraz daha açmak gerekirse örneğin İngilizce veya Almanca öğrenen bir kişi edat alan fiilleri edineceği zaman sadece fiilin kendisini değil aynı zamanda o fiil ile kullanılan edatı da birlikte öğrenmesi gerekir. Örnek verecek olursak İngilizcedeki *wait for* (beklemek) veya Almandaki *warten auf* (beklemek) fiillerini ancak bu şekilde cümle içerisinde doğru kullanmış olur. Bundan dolayı kelimelerin dilbilgisel işlevlerini bilmek sözcüğü doğru kullanabilme adına büyük bir önem arz etmektedir. Yine aynı şekilde bir sözcüğü öğrenirken diğer bileşenleri ile öğrenmek hem sözcük dağarcığının gelişmesini sağlayabileceği gibi aynı zamanda sözcüğü bağlamına uygun kullanma olanağı sağlar. Örneğin İngilizce ve Almandayı yabancı dil olarak öğrenen birisi için İngilizcedeki *responsibility* (sorumluluk) veya Almandaki *Verantwortung* (sorumluluk) kelimelerini *take* ve *übernehmen* gibi eşdizimlilikleri birlikte öğrenmesi, sözlü veya yazılı iletişimde kendini daha rahat ifade etmesini sağlayacaktır.

Her ne kadar yukarıda yabancı dil öğrenim sürecindeki önemi bakımından dilbilgisi ve sözcük bilgisinin bir ortak paydasının olduğundan bahsedilmiş olsa da sözcük bilgisi öğretimi ve öğrenimi, dilbilgisi öğretimi ve öğreniminden özellikle edinim zorluğu açısından büyük bir oranda birbirinden ayrılmaktadır. Dilbilgisinde sınırlı sayıda kurallar söz konusu iken bir dilin sözcük bilgisi özellikle o dili yabancı dil olarak öğrenenler için sınırsız sayıda sayılabilecek kelimeleri barındırmaktadır. Bu durum da haliyle kelime öğrenme sürecini zorlaştırmaktadır. Tütke (2006) sözcük edinimin emek ve zaman gerektiren bir süreç olduğunu ve kısa süreli belleğe kaydedilen kelimelerin tekrar ve alıştırma ile pekiştirilmeyince çabucak unutulacağına dikkat çekerek unutmamanın, dildeki başka hiçbir alanda olmadığı kadar sözcük ediniminde çok büyük bir rol oynadığını ifade etmektedir. Kısa süreli belleğe alınan kelimelerin ancak uzun süreli belleğe kaydedilmesi ile bu sorunun ortadan kalkacağı söylenebilir. Bundan dolayı yabancı dil öğrencilerinin bir kelimeyi edinecekleri zaman izlemesi gereken adımları sırasıyla şu şekilde olmalıdır: kelimeyi tanıyabilme, kelimeyi anlayabilme, hafızaya kaydedebilme, tekrardan hafızadan çağırabilme ve o kelimeyi bağlam içerisinde doğru bir şekilde kullanabilme. Daha öncede bahsedildiği gibi öğrenme sürecinde biçim, anlam, kullanım gibi boyutları içeren ve kendine özgü bir takım zorlukları barındıran sözcük bilgisi ediniminin nasıl gerçekleşmesi ile ilgili literatürde tartışmalar devam etmektedir. Bu bağlamda sözcük öğreniminde iki temel yaklaşımdan bahsedilmektedir: Rastlantısal ve Açık Sözcük Öğrenimi. Rastlantısal sözcük öğrenimi, öğrencilerin yabancı dildeki sözcükleri rastlantısal ve dolaylı olarak belli bir bağlam içerisinde edinmelerini hedefleyen bir yöntemdir. Buna göre öğrenciler ne kadar çok yabancı dilde okumaya ve dinlemeye zaman ayırırlarsa o ölçüde farklı ve yeni kelimeler ile karşılaşma olasılıkları artar ve karşılaştıkları bu kelimeleri zaman içerisinde farklı bağlamlarda tekrardan göreyerek rastlantısal bir şekilde bu sözcükleri öğrenmiş olurlar. Açık sözcük öğrenimi ise rastlantısal sözcük öğreniminin tam tersine öğrencilerin sınıf ortamında öğretmen aracılığıyla dikkatlerini öğretilen kelimeye çekerek o sözcüğü doğrudan edinmelerini öngören bir yaklaşımdır. Buna göre öğrenciler bağlamdan ziyade sadece öğrenilecek kelimeye yoğunlaşırlar. Buradan da anlaşıldığı üzere her iki yaklaşım, sözcük öğreniminde birbirinin zıttı olan adımları izlese de aslında burada göz ardı edilmemesi gereken noktanın her iki yöntemin olumlu yönlerinin ele alındığı diğer bir ifadeyle bu iki temel yaklaşımın karışımı olarak üçüncü bir sözcük edinim konseptinden bahsetmek mümkündür. Buna göre dolaylı sözcük öğrenimi yaklaşımı ile doğrudan sözcük öğrenme yaklaşımı birbirini destekleyici ve tamamlayıcı mahiyette olması gerekir (Yelbay, 2015).

Yukarıda da bahsedildiği üzere yabancı dilde sözcük bilgisi ediniminin zaman, büyük bir emek, sabır ve her şeyden önemlisi bireysel bir süreç gerektirmesi, kelime öğreniminin sadece okuldaki belli bir ders saati ile sınırlandırılmaması tam aksine okul dışında örneğin ev gibi ortamlarda da sözcük edinim sürecinin devam etmesi teşvik edilmelidir. Bunun için de öğrencilere bireysel olarak kelime öğrenme alışkanlıklarının kazandırılması gerekir. Bu alışkanlığın kazandırılması sözcük ediniminde stratejilerinin kullanımının öğretilmesi ile mümkündür. Farklı kelime öğrenme stratejileri sayesinde öğrenme özerkliğine sahip olan yabancı dil öğrencileri, hem kendi dil öğrenme süreçlerini başarılı bir şekilde yönetebilecekleri bir olanağa sahip olurlarken aynı zamanda sözcük dağarcıklarını da geliştirmiş

olacaklardır. Bu çalışma kapsamında yabancı dilde kelime öğrenme stratejileri arasında önemli bir yeri olan kelime oluşturma stratejisi (word formation strategy) üzerinde durulacaktır. Kelime oluşturma stratejisi, en temel anlamıyla kelimeyi kök, önek, sonek gibi anlamlı parçalara bölerek kelimenin anlamının çıkarımında bulunabileceği bir strateji olarak tanımlanabilir. Bu stratejinin sözcük ediniminde nasıl bir işlevi olduğunu aşağıdaki şekilde verilen bir örnek üzerinden açıklamaya çalışalım.

Şekil 1. The Graphic Morphemic Analysis Strategy **Kaynak:** Antonacci & O'Callaghan, 2012: 103

Şekilde görüldüğü üzere immigrants (göçmenler) kelimesi öncelikli olarak önek (im-), kök (migrate) ve sonek (-s) gibi anlamlı parçalara ayrılmıştır. Kelimenin kökünden hareketle önekin kelimeye kattığı anlam bilgisi sayesinde immigrants sözcüğünün anlamı tahmin edilebilmektedir. Bunun yanı sıra immigrants sözcüğün geçtiği cümlenin bağlamından da kelimenin anlamı çıkarılabilir. Diğer taraftan bu kelime öğrenme stratejisi sayesinde yabancı dil öğrencileri aynı kelime kökünden ortaya çıkan emigrate, transmigrate, migration gibi sözcükleri türetebileceklerdir. Böylece öğrenciler sadece pasif sözcük bilgisi dağarcıklarını değil aynı zamanda aktif sözcük bilgisi hazinelerini de geliştirebilmektedirler.

2. YÖNTEM

Kelimeye dayalı sözcük bilgisi öğretimi üzerine İngilizce öğretmenliği bölümü öğrencilerinin görüşlerini ortaya çıkarmayı hedefleyen bu çalışmada nitel araştırma deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu araştırma, bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesinde öğrenim gören birinci sınıf İngilizce öğretmen adaylarının katılımıyla gerçekleşmiştir. Bir dönem boyunca sözcük bilgisi dersi almış olan toplamda 31 katılımcıya dersi veren öğretim elemanın aracılığıyla yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan aşağıdaki sorular yöneltilmiş ve bu sorulara verilen cevaplar analiz edilerek veriler yorumlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma Soruları:

1. Kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretiminin, genel anlamda kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?
2. İngilizcedeki önek (Prefix) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?
3. İngilizcedeki sonek (Suffix) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?
4. İngilizcedeki birleşik sözcük (compound words) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

3. BULGULAR

Araştırma Sorusu 1: Kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretiminin, genel anlamda kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

Ö1: *“Bilmediğimiz birçok kelimeyi öğrenmemizin yanı sıra, bu yöntem sayesinde önek ve sonekleri de öğrenerek kelimeyi bilmemek dahi kelimenin anlamını tahmin etmemizde işimizi kolaylaştırıyor. Örneğin “malodorous” kelimesinin anlamını bilmezsek bile “mal-” önekinden bu kelimenin olumsuz bir anlamı olduğunu anlayabiliyoruz.”*

Ö2: *“Bu yöntem, sözcük türlerini öğrenmeye yardımcı oldu. Bir kelimeyi isim, fiil, zarf ve sıfat gibi sözcük türlerine göre öğrendiğimizden bu kelimeler hafızaya daha kolay yerleşiyor.”*

Ö4: *“Kelimeye dayalı sözcük öğretimi, kelime dağarcığınızı çok geliştiriyor. Önekler ve sonekler sayesinde birçok yeni kelime öğreniyoruz. Bu sayede sadece onların anlamını değil aynı zamanda kelimelerin kökünü, zıt anlam ve eş anlamlarını da öğrenebiliyoruz. Öğrendiğimiz bu kelimeleri konuşma ve yazma dersinde kullanıyoruz.”*

Ö5: *“Etimolojik olarak kelime yapılarını bilmek için bir nevi mantığını çözmek anlamına geliyor. Kelime öğrenmeyi basitleştirici, hızlandırıcı ve kalıcı edinimi gibi yararlar sağlıyor.”*

Ö11: *“Kelime dağarcığımı geliştirdiğini düşünüyorum. Örneğin yazma becerileri dersinde sıkıntı yaşıyordum. Bu dersi aldıktan sonra daha rahat yazmaya başladım. Dinlediğim metinleri de daha kolay anlayabiliyorum.”*

Araştırma Sorusu 2: İngilizcedeki önek (Prefix) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

Ö1: *“Öneklerinin sözcük dağarcığımı geliştirdiğine kesinlikle inanıyorum. Olmazsa olmaz bir ders. İngilizcede önek sayısı çok fazla ve bu önekler yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bunları bilmek büyük avantaj sağlıyor.”*

Ö6: *“Önekleri biliyorsak kelime dağarcığımız gelişiyor ve anlamını bilmediğimiz kelimeleri tahmin edebiliyoruz. Bu bize kolaylık sağlıyor.”*

Araştırma Sorusu 3: İngilizcedeki sonek (Suffix) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

Ö2: *“Bildiğimiz çoğu simpliza (basit) kelimeler arkalarına ek alarak sıfat, zarf, isim olabiliyor ve böylelikle kelimeleri sözcük türleri ile birlikte öğreniyoruz: beautiful, beauty, beautician”*

Ö4: *“Soneklerin bize çok faydası oluyor. Onları kullanmadan önce kelimelerin yalın haldeki anlamları ile bilirken son eklerle türetilen kelimelerin yeni anlamlar kazandığını görüyoruz. Bu şekilde daha çok kelime öğrenmiş oluyoruz ve kelime dağarcığımız gelişmiş oluyor.”*

Ö11: *“Evet. Örneğim sonekler sayesinde bir kelimenin fiil, isim ya da zarf olup olmadığını kolayca ayırt edebiliyorum.”*

Ö12: *“Son ekler kelimenin anlamını tahmin etmede yardımcı oluyor. Anlamını bildiğim bir kelimeyi soneki bilgisi sayesinde o kelimenin olumlu ya da olumsuz bir anlam taşıdığını hakkında fikir yürütebilirim.”*

Araştırma Sorusu 4: İngilizcedeki birleşik sözcük (compound words) bilgisinin kelime dağarcığınızı geliştirdiğini düşünüyor musunuz?

Ö11: *“Birleşik sözcük oluşturma bilgisinin kelime dağarcığımı geliştirdiğini düşünüyorum. Bana çok yaratıcı geliyor ve hafızada tutması daha kolay.”*

Ö12: *“Geliştirdiğini düşünüyorum. Bilinen kelimelerin birleştirilmesinin yeni kelimenin tahminini kolaylaştırdığını düşünüyorum.”*

Ö13: *“Birleşik sözcük bilgisi bazen üç kelimeyi aynı anda öğrenmeye yardımcı oluyor.”*

Ö15: *“Evet geliştiriyor. İki kelimeyi gördüğümüzde aklımızda bir çağrışım yapıyor.”*

Ö21: “Kesinlikle geliştiriyor. Ayrıca kelimededen tasarruf edip bize kendimizi daha iyi anlatma yeteneği sunuyor: handmade.”

Ö27: “Kelimenin anlamlarını bağdaştırarak kelimeyi bulmak kolaylaştırıyor: lip-stick, eye-liner.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Gerçekleştirilen bu çalışma ile İngilizce öğretmenliği bölümünde okuyan birinci sınıf öğrencilerin kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretimine yönelik görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Toplamda 31 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilen bu araştırmada öğrencilerinden İngilizcede sözcük dağarcığını geliştirmede iki temel yöntem olan önek ve soneklerle türetme ve birleşik sözcük oluşturma ile ilgili düşüncelerini ad geçen kelime oluşturma yöntemlerine uygun örneklerle açıklanmaları istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen verilerinden yola çıkarak öğrencilerin kelime oluşturma analizi tekniği sayesinde öğrendikleri kelimeleri morfolojik açıdan eklerine ve köklerine ayırabildikleri ve yine önek ve sonekler aracılığıyla hiç bilmedikleri bir kelime ile karşılaştıklarında o kelimenin anlamını tahmin ettikleri görülmektedir. Yani bir tarafından kelimeyi biçimbirimsel olarak analiz edebilirken diğer taraftan ise kelimeyi semantik açıdan da inceleyebilmektedirler. Templeton (2011/2012) Teaching and Learning Morphology adlı makalesinde Tamara Baren adlı bir öğretmenin kelime türetmeye dayalı sözcük bilgisi öğretimi ile ilgili sınıf içerisinde yapmış olduğu bir etkinliği şu şekilde anlatmaktadır. Öğretmen tahtaya örneğin “courage” kelimesini yazarak başlar ve daha sonra eklerle yani önek ve sonekleri kullanarak bu kelimedenden 10 kelime türetir: Courage, courageous, courageously, encourage, discourage, discouragingly, discourageable, undiscouraged, encouragement, encouragingly. Öğrencilerine bir kelime öğreniyorsunuz ama aslında 10 kelime öğrenmiş oluyorsunuz diyerek öneklerin ve soneklerin kelimenin köküne eklenerek ne tür anlamlar kazandırdığını öğrencileriyle tartışarak onlara morfolojik farkındalık kazandırmayı hedeflemektedir. Verilen bu örnekte de görüldüğü gibi kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretiminin yabancı dil öğrencilerinin sözcük dağarcıklarını geliştirmede nasıl bir katkı sağladığını göstermektedir. Nitekim Templeton, Bear, Invernizzi & Johnston (2010) sonekleri morfolojinin “workhorses” olarak niteleyerek sözcük öğrenimindeki önemine dikkat çekmiştir. Benzer şekilde Enesi (2017), önek ve sonek bilgisinin özellikle ileri düzeydeki İngilizce öğrencilerin için sözcük dağarcıklarını geliştirmede önemli bir araç olabileceğini ifade etmektedir. Buna paralel olarak Tahaineh (2012) sınırlı sayıdaki önek ve sonekleri öğrenerek çok sayıda kelime türetmenin mümkün olduğu söyleyerek kelime oluşturmaya dayalı sözcük öğretiminin üzerinde durulması gereken önemli bir konu olduğunu belirtmiştir.

Bunun yanı sıra kelimenin kökünden eklerle isim, fiil, sıfat, zarf gibi yeni kelimeler türetilmesi aynı zamanda sözcük türlerinin öğrenilmesi konusunda da bir farkındalık oluşmasını sağlamaktadır. Diğer bir ifade ile türetilen kelimenin hangi sözcük türüne ait olduğunun bilinmesi öğrenilen bu kelimelerin bağlam içerisinde doğru kullanabilmesi açısından önem arz etmektedir (Schmitt & Zimmerman, 2002). Bu noktada Hoffmann ve Leimbrink (2012) etkili bir kelime öğreniminin gerçekleşmesinde sözcük türlerinin dilbilgisi ile sözcük bilgisi arasında bir nevi köprü görevi gördüğüne işaret etmektedirler. Daha öncede bahsedildiği gibi yabancı dil öğrencilerin bir kelimenin sadece anlamını değil aynı zamanda biçimsel ve kullanım özelliklerini de bilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte çalışmaya katılan İngilizce öğretmenliği bölümü öğrencileri, kelime oluşturmada önemli bir yeri olan önekler ve soneklerle kelime türetme yönteminin yanı sıra birleşik sözcük oluşturma yönteminin de sözcük dağarcıklarını önemli ölçüde geliştirdiklerini belirtmişlerdir. Çünkü bileşik sözcük oluşturmada dildeki var olan öğelerden yeni dilsel yapılar türetmek söz konusu olduğundan birleşik sözcüklerin kullanımı oldukça yaygındır ve kelime oluşturmada önemli bir rol oynamaktadırlar (Libben & Jarema, 2006).

Son olarak bu çalışmada elde edilen veriler ışığında kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretiminin öğrencilerin hem algılayıcı hem de üretici sözcük dağarcıklarını geliştirmeye katkı sağladığı söylenebilir. Öğrenciler bir taraftan yabancı dilde okuma veya dinleme yaparken bilmedikleri bir kelime ile karşılaştıklarında o kelimenin morfolojik analizini yaparak önek ve sonekler sayesinde kelimenin anlamını bağlamdan tahmin ederek algılayıcı sözcük dağarcıklarını geliştirebilirler. Diğer taraftan ise öğrenmiş oldukları az sayıdaki önek ve sonekler ile birleşik sözcük oluşturma yöntemi sayesinde kendilerini yazılı veya sözlü ifade ederken bağlama göre kullanmaları gereken kelimeleri de türeterek kendi üretici sözcük kapasitelerini arttırabilirler. Yabancı dil dersinin amacının dildeki dört

temel becerinin geliştirilmesi olduğu göz önüne alındığından konuşma ve yazma becerileri için üretici sözcük bilgisine ihtiyaç duyulurken, okuduğunu ve duyduğunu anlama becerileri için ise algılayıcı kelime hazinesine ihtiyaç vardır. Bu açıdan bakıldığında kelime oluşturmaya dayalı sözcük bilgisi öğretimi dil becerilerini geliştirmesinde bir köprü görevi gördüğü söylenebilir.

KAYNAKÇA

- ANTONACCI, P. A. & O'CALLAGHAN, C. M. (2012). *Promoting literacy development: 50 research-based strategies for K-8 learners*. USA: SAGE Publications.
- BARCROFT, J. 2004. Second language vocabulary acquisition: A lexical input processing approach. *Foreign Language Annals* 37(2), 200–208.
- CARTER, R. (1987) Vocabulary and Second/Foreign Language Teaching. *Language Teaching*, 20(1), 3-16.
- COADY, J. (1997). L2 vocabulary acquisition: A synthesis of the research. In J. Coady & T. Huckin (eds.), *Second language vocabulary acquisition* (pp. 273-290). Cambridge: Cambridge University Press.
- ENESİ, M. (2017). The Effect of Teaching Word Formation Theory to English Students. *European Journal of Language and Literature Studies*, 7(1), 7-12.
- FERNÁNDEZ, B. G. & SCHMITT, N. (2017). Vocabulary acquisition. In S. Loewen, & M. Sato (Eds.), *The Routledge Handbook of Instructed Second Language Acquisition* (pp. 280–298). New York: Routledge
- HOFFMANN, L. & LEIMBRINK, K. (2012). Didaktik der Wortarten: Deutsch als Fremdsprache. *Jahrbuch Deutsch als Fremdsprache Intercultural German Studies*, 37, 104–124.
- HUNEKE, H. W. & STEINIG, W. (2010). *Deutsch als Fremdsprache: Eine Einführung*. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- LARSEN-FREEMAN, D. (2001). Teaching grammar. In M. Celce-Murcia (ed.), *Teaching English as a second or foreign language* (pp. 251–66). Boston, MA: Thomson/Heinle.
- LİBBEN, G. & JAREMA, G. (2006). *The representation and processing of compound words*. New York: Oxford University Press.
- MEARA, P. (1980). Vocabulary acquisition: A neglected aspect of language learning. *Language Teaching and Linguistics*, 13(4), 221–246.
- NATION, I.S.P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NEUNER, G. & HUNFELD, H. (1993). *Methoden des fremdsprachlichen Deutschunterrichts. Eine Einführung*. Berlin; München: Langenscheidt.
- SCHMITT, N. & ZİMMERMAN, C. B. (2002). Derivative word forms: What do learners know? *TESOL Quarterly* 36(2), 145-171.
- TAHAİNEH, Y. (2012). The awareness of the English word-formation mechanisms is a necessity to make an autonomous L2 learner in EFL context. *Journal of Language Teaching and Research*, 3(6), 1105-1113.
- TEMPLETON, S. (2011/2012). Teaching and learning morphology: A reflection on generative vocabulary instruction. *Journal of Education*, 192(2/3), 101-107.
- TEMPLETON, S., BEAR, D. R., INVERNİZZİ, M. & JOHNSTON, F. (2010). *Vocabulary their way: Word study with middle and secondary students*. Boston, MA: Pearson/Allyn & Bacon.
- TÜTKEN, G. (2006). Wortschatzarbeit im Deutsch-als-Fremdsprache-Unterricht an der Hochschule im Ausland – aber wie? Ein Vorschlag: Beispiel Japan. *Info DaF* 33(6), 501– 543.

- YELBAY, Y. (2015). Sözcük Bilgisi Öğretimi. Nilüfer Bekleyen (Ed.), *Dil Öğretimi* içinde (s.352-367). Ankara: Pegem Akademi.
- ZİMMERMAN, C. B. (1997). Historical trends in second language vocabulary instruction. In J. Coady & T. Huckin (Eds.), *Second language vocabulary acquisition* (pp. 5-19). Cambridge: Cambridge University Press.